

กรณีศึกษาความสัมพันธ์การจ้างแรงงานคนต่างด้าวผู้ย้ายถิ่นโดยทางบก ทะเล และอากาศในประเทศไทย*

A CASE STUDY OF THE EMPLOYMENT RELATIONSHIP OF SMUGGLING OF MIGRANTS BY LAND, SEA AND AIR IN THAILAND

วรรณเวช ศรีสวัสดิ์*, วาทิน หนูเกื้อ, ขวัญแก้ว พอขุนทด

Wannawet Srisawat*, Watin Nookua, Khwankaeo Phokhunthod

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Law, Bangkokthonburi University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: wannawet.sri@bkkthon.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ ความเป็นมา หลักการ แนวคิด ทฤษฎี รูปแบบผู้ย้ายถิ่น กฎหมายระหว่างประเทศ ต่างประเทศ ประเทศไทยผู้ย้ายถิ่นโดยทางบก ทะเล และอากาศในประเทศไทย การจ้างแรงงานผู้ย้ายถิ่นโดยทางบก ทะเล และอากาศในประเทศไทย เพื่อเสนอแนะและพัฒนานโยบายและแนวทางการจ้างแรงงานผู้ย้ายถิ่น การวิจัยเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ ตำรา บทความวิชาการ งานวิจัย และสื่อออนไลน์ แล้วนำมาจำแนก วิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปผลการวิจัย ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการโยกย้ายถิ่นตามลักษณะอัตวิสัยของผู้ย้ายถิ่น การย้ายถิ่นโดยบังคับ (forced migration) มีลักษณะของการเป็นผู้ลี้ภัย นอกจากนี้ รูปแบบการโยกย้ายถิ่นตามสถานะทางกฎหมายทั้งสามรูปแบบ เป็นการอธิบายพฤติกรรมการโยกย้ายถิ่นของบุคคลที่สัมพันธ์กับเงื่อนไขของกฎหมาย รูปแบบการจ้างแรงงานตามมาตรา 63 (2) คนต่างด้าวเข้ามาหรืออยู่ในราชอาณาจักรโดยไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง แต่ได้รับอนุญาตให้อยู่ในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราวเพื่อรอการส่งกลับออกไปนอกราชอาณาจักรตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง มีขอบเขตรวมถึงการโยกย้ายถิ่นระหว่างประเทศตามพิธีสารเพื่อการต่อต้านการลักลอบขนผู้โยกย้ายถิ่นฐานทางบก ทางทะเล และทางอากาศ รวมถึงอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 ซึ่งกำหนดให้รัฐต้องดำเนินการส่งตัวผู้โยกย้ายถิ่นกลับรัฐของตนตามบทบัญญัติ (Article 18) อย่างไรก็ดี ได้กำหนดข้อยกเว้นไว้ตาม (Article 19 (1)) สะท้อนให้เห็นว่ามาตรการดังกล่าวต้องดำเนินไปอย่างสมดุล ระหว่างอำนาจรัฐกับการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ย้ายถิ่น

คำสำคัญ: การลักลอบขนผู้โยกย้ายถิ่น, ผู้ลี้ภัย, การจ้างแรงงานผู้ย้ายถิ่น

Abstract

This research aims to examine and analyze the background, principles, concepts, theories, and patterns of migration, as well as international law, foreign laws, and Thai laws concerning migrants entering Thailand by land, sea, and air. It also analyzes the employment of migrant workers through land, sea, and air routes in Thailand in order to propose recommendations for the development of laws and conceptual frameworks governing the employment of migrant workers. This study employs a qualitative research approach by collecting data from books, textbooks, academic articles, research studies, and online sources. The data were then categorized, analyzed, synthesized, and systematically summarized. The findings reveal that migration patterns based on the subjective characteristics of migrants, particularly forced migration, are closely associated with refugee status. Furthermore, the three forms of migration based on legal status explain migratory behavior in relation to legal conditions governing entry and residence. The study also finds that the employment of migrant workers under Section 63(2), which applies to foreigners who enter or remain in the Kingdom without authorization under immigration law but are temporarily permitted to stay pending deportation, falls within the scope of international migration governed by the Protocol against the Smuggling of Migrants by Land, Sea and Air, as well as the United Nations Convention against Transnational Organized Crime, 2000. Although these international instruments require States to facilitate the return of migrants to their countries of origin under Article 18, exceptions are provided under Article 19(1). This reflects that return measures are not absolute and must be implemented in a balanced manner, taking into account other international legal obligations, humanitarian law, and international human rights law, while safeguarding the human dignity of migrants, and ensuring proportional, rights-based implementation consistent with contemporary international legal and policy frameworks.

Keywords: Smuggling of Migrants, Refugees, Employment of Migrant Workers

บทนำ

การลักลอบขนย้ายผู้โยกย้ายถิ่น (smuggling of migrants) เป็นการเคลื่อนย้ายบุคคลจากถิ่นที่อยู่ให้เคลื่อนย้ายเข้าประเทศอื่นโดยผิดกฎหมาย โดยเกิดจากองค์การอาชญากรรมข้ามชาติ ผู้โยกย้ายถิ่นตกอยู่ในสถานการณ์ที่ตนต้องดำรงชีวิตในประเทศที่เป็นปลายทาง (United Nations, 2000) ในอดีตประเทศไทยได้มีการจ้างแรงงานผู้ย้ายถิ่นหรือคนต่างด้าวแบ่งออกได้เป็น 5 ประเภทต่าง ๆ 1) คนต่างด้าวประเภทนักลงทุนช่างฝีมือ ผู้ชำนาญการ ช่างเทคนิค เป็นผู้ที่ได้รับใบอนุญาตให้เข้ามาในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราวตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง ตามมาตรา 9 (สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง, 2562) 2) คนต่างด้าวตลอดชีวิต ได้แก่ คนต่างด้าวที่ได้รับ

อนุญาตให้อยู่ในราชอาณาจักรไทยและทำงานตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 322 วันที่ 13 ธันวาคม 2515 3) คนต่างด้าวประเภทส่งเสริมการลงทุนได้แก่ นักลงทุน ช่างฝีมือ ผู้ชำนาญการทางเทคนิค เป็นต้น ที่ได้รับสิทธิให้อยู่ในราชอาณาจักรตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการลงทุนหรือกฎหมายอื่นๆที่เกี่ยวข้องตามมาตรา 12 (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน, 2561) 4) คนต่างด้าวประเภทชนกลุ่มน้อยได้แก่ ชุมชนต่าง ๆ ที่อยู่ในประเทศไทยที่กระทรวงมหาดไทยได้ทำการสำรวจจัดทำประวัติเพื่อบรรจุทะเบียนราษฎรตาม มาตรา 13 พระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าวพุทธศักราช 2551 ซึ่งถือว่าเป็นการจ้างแรงงานคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตให้ทำงานในประเทศไทย 5) คนต่างด้าวฝั่งสัญชาติได้แก่ เมียนมาร์ ลาว กัมพูชา เป็นแรงงานที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยในตำแหน่งกรรมกรหรือคนรับใช้ตามบันทึกความเข้าใจการจ้างแรงงานระหว่างประเทศไทย (สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว, 2563) กับประเทศเมียนมาร์ ลาว กัมพูชา โดยความเป็นมาการอพยพย้ายถิ่นของคนต่างด้าวเข้ามาในประเทศไทยเกิดขึ้นอย่างชัดเจนในช่วงปี 2488 ถึง 2534 อันเป็นช่วงของยุคสงครามเย็นและสงครามอินโดจีน ในระหว่างช่วงเวลาดังกล่าวในปีพุทธศักราช 2490 ผู้ลี้ภัยกลุ่มชาวเวียตนามอพยพเข้ามาในประเทศไทย ปีพุทธศักราช 2527 ผู้อพยพรวมถึงผู้ลี้ภัยจากเมียนมาร์หนีภัยจากการสู้รบเข้ามาในช่วงปีดังกล่าว รัฐบาลไทยในช่วงนั้นได้แก้ปัญหา คือ การให้ที่พักพิงชั่วคราวซึ่งเรียกว่า ศูนย์อพยพสำหรับผู้ลี้ภัยจากสงครามอินโดจีนและพื้นที่พักพิงชั่วคราวสำหรับผู้หนีภัยจากการสู้รบของประเทศเมียนมาร์ พร้อมทั้งดำเนินมาตรการในการลดจำนวนผู้ลี้ภัยที่เกิดขึ้นโดยการส่งกลับคืนประเทศต้นทางโดยสมัครใจและการให้ไปตั้งถิ่นฐานใหม่ในประเทศที่สาม (UNHCR, 2019)

ปรากฏการณ์การอพยพย้ายถิ่นของประชากรเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นจากหลายปัจจัย ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง ความมั่นคง และสภาพสังคม อย่างไรก็ตาม สำหรับประเทศไทย ปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งคือปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ เนื่องจากประเทศไทยมีพรมแดนทางบกติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านหลายประเทศในภูมิภาคอาเซียน ได้แก่ ภาคใต้ติดกับประเทศมาเลเซีย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือติดกับประเทศลาวและกัมพูชา ส่วนภาคเหนือและภาคตะวันตกติดกับประเทศเมียนมาร์ ลักษณะภูมิประเทศและพรมแดนที่ติดต่อกันอย่างต่อเนื่องเช่นนี้ ส่งผลให้เกิดการเคลื่อนย้ายของผู้คนข้ามพรมแดนมาอย่างยาวนาน จนกลายเป็นวิถีชีวิตและวัฒนธรรมการย้ายถิ่นในพื้นที่ชายแดนของประเทศไทยอีกทั้งประเทศไทยได้ใช้ประโยชน์จากการเคลื่อนย้ายแรงงานดังกล่าว โดยกำหนดมาตรการให้แรงงานข้ามชาติจากประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ เมียนมาร์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และกัมพูชา สามารถเข้ามาทำงานในประเทศไทยได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย อย่างไรก็ตาม ยังมีแรงงานข้ามชาติอีกจำนวนมากที่ไม่สามารถเข้าถึงระบบการจ้างงานตามกฎหมาย จึงเลือกใช้วิธีการลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายเพื่อเข้ามาทำงานในพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศไทย โดยเฉพาะในเขตเมืองชั้นในและพื้นที่เศรษฐกิจสำคัญ ลักษณะการเคลื่อนย้ายดังกล่าวทั้งในรูปแบบที่ถูกกฎหมายและผิดกฎหมายสะท้อนให้เห็นถึงความซับซ้อนของการย้ายถิ่นของประชากรข้ามชาติในประเทศไทย ย้อนกลับไปในช่วงปี พ.ศ. 2535 การย้ายถิ่นของแรงงานจากประเทศลาว กัมพูชา และเมียนมาร์ เพื่อเข้ามาทำงานในประเทศไทยได้กลายเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่ชัดเจน รัฐบาลไทยในขณะนั้นได้ใช้มาตรการผ่อนผัน โดยอนุญาตให้แรงงานที่เข้าเมืองไม่ถูกต้องสามารถทำงานได้ในบางประเภทและบางพื้นที่ตามที่คณะรัฐมนตรีกำหนด ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2535 มาตรการดังกล่าวถือเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของการพัฒนาระบบการบริหารจัดการ

แรงงานข้ามชาติของประเทศไทยในเวลาต่อมา เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564 ได้เกิดเหตุการณ์การสู้รบในประเทศเมียนมาร์ ส่งผลให้มีผู้หนีภัยความไม่สงบอพยพข้ามพรมแดนเข้ามาในประเทศไทย รัฐบาลไทยได้จัดตั้งพื้นที่ปลอดภัยชั่วคราวจำนวน 5 แห่งในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ครอบคลุมพื้นที่ 3 อำเภอ เพื่อรองรับผู้ลี้ภัย โดยมีผู้หนีภัยเข้ามารวมทั้งสิ้นจำนวน 51,280 คน และกระทรวงมหาดไทยได้เตรียมความพร้อมรองรับผู้หนีภัยได้สูงสุดประมาณ 70,000 คน การดูแลผู้ลี้ภัยในช่วงเวลาดังกล่าวมีหน่วยงานทหารเป็นหน่วยงานหลัก โดยมีกระทรวงมหาดไทยทำหน้าที่สนับสนุนภารกิจ ผู้ลี้ภัยจะได้รับอนุญาตให้อยู่ในพื้นที่ปลอดภัยชั่วคราวเป็นระยะเวลาประมาณ 2-3 วัน และหากสถานการณ์ในฝั่งประเทศเมียนมาร์สงบลง จะมีการส่งตัวกลับประเทศ แต่หากยังเกิดการสู้รบ ผู้ลี้ภัยก็อาจหลบหนีเข้ามาในประเทศไทยซ้ำอีกครั้ง (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2564) ในสถานการณ์ปัจจุบัน รายงานการโยกย้ายถิ่นฐานของไทย ฉบับที่ 6 ซึ่งเผยแพร่โดยเครือข่ายสหประชาชาติว่าด้วยการโยกย้ายถิ่นฐานในประเทศไทย ระบุว่าประเทศไทยมีบทบาททั้งในฐานะประเทศทางผ่าน ประเทศปลายทาง และประเทศต้นทางของการย้ายถิ่น โดยเป็นทางผ่านของแรงงานข้ามชาติ ผู้ลี้ภัย ผู้แสวงหาที่ลี้ภัย และผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ รวมถึงเป็นแหล่งส่งแรงงานไทยไปทำงานในต่างประเทศ การสำรวจพบว่ามีประชากรที่ไม่มีสัญชาติไทยอาศัยอยู่ในประเทศไทยอย่างน้อย 5.3 ล้านคน เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2562 ซึ่งมีจำนวน 4.9 ล้านคน แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของการย้ายถิ่นอย่างต่อเนื่อง ระดับกฎหมายระหว่างประเทศ ได้มีการกำหนดมาตรการคุ้มครองผู้ย้ายถิ่นผ่านอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านองค์การอาชญากรรมข้ามชาติ ค.ศ. 2000 และพิธีสารเพื่อต่อต้านการลักลอบขนผู้ย้ายถิ่นโดยทางบก ทะเล และอากาศ ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีและมีพันธกรณีต้องปฏิบัติตาม โดยพิธีสารดังกล่าวได้ให้นิยามการลักลอบขนผู้ย้ายถิ่นว่าเป็นการจัดให้บุคคลที่มีใช้คนสัญชาติหรือผู้มีถิ่นที่อยู่ถาวร เข้าเมืองโดยผิดกฎหมายเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ทางการเงินหรือผลประโยชน์ทางวัตถุอื่น ขณะเดียวกัน กฎหมายภายในประเทศของไทยได้กำหนดมาตรการควบคุมและบริหารจัดการแรงงานข้ามชาติไว้หลายฉบับ เช่น พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 พระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติแรงงานทะเล พ.ศ. 2558 และพระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2560 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

จากข้อเท็จจริงและกรอบกฎหมายดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นว่าประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างการจ้างแรงงานคนต่างด้าวกับการย้ายถิ่นโดยทางบก ทางทะเล และทางอากาศในประเทศไทย ยังมีความท้าทายและความซับซ้อนอย่างยิ่ง คำถามสำคัญคือ มาตรการทางกฎหมายและการจ้างแรงงานที่มีอยู่ในปัจจุบันมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นหรือไม่ การศึกษาวิจัยในประเด็นนี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนานโยบายและกฎหมายให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน และเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ ความเป็นมา หลักการ แนวคิด ทฤษฎี รูปแบบผู้ย้ายถิ่น
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ ปัญหากฎหมายระหว่างประเทศ ต่างประเทศ ประเทศไทยผู้ย้ายถิ่น การจ้างแรงงานผู้ย้ายถิ่นโดยทางบกทะเล และอากาศในประเทศไทย
3. เพื่อเสนอแนะและพัฒนามาตรฐานและแนวทางการจ้างแรงงานผู้ย้ายถิ่นโดยทางบกทะเล และอากาศในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางกฎหมายแบบ Doctrinal Legal Research เป็นหลัก ควบคู่กับการศึกษากฎหมายในแนว สังคมวิทยากฎหมาย (Sociology of Law) เพื่อวิเคราะห์บทบัญญัติกฎหมาย หลักการทางกฎหมาย และการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่น และการจ้างแรงงานผู้ย้ายถิ่นโดยทางบก ทางทะเล และทางอากาศในประเทศไทย โดยมีมุ่งศึกษากฎหมายในฐานะกลไกที่มีความสัมพันธ์กับบริบททางสังคม มิใช่เพียงตัวบทกฎหมายในเชิงนามธรรม การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการย้ายถิ่น วิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายที่เกิดขึ้นจากการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง และเสนอแนะแนวทางในการพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคม และพันธกรณีระหว่างประเทศของประเทศไทย

1. การกำหนดขอบเขตการศึกษาและกรอบการวิเคราะห์ทางกฎหมายกำหนดขอบเขตการศึกษาโดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์

1.1 กฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่น การลักลอบขนผู้ย้ายถิ่น และการคุ้มครองแรงงานข้ามชาติ

1.2 กฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการแรงงานผู้ย้ายถิ่นในประเทศปลายทาง

1.3 กฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการเข้าเมือง การทำงานของคนต่างด้าว และการคุ้มครองแรงงาน

การวิเคราะห์ตั้งอยู่บนกรอบแนวคิดสังคมวิทยากฎหมาย โดยพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างบทบัญญัติกฎหมาย หลักการทางกฎหมาย การบังคับใช้กฎหมายของรัฐ และผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อผู้ย้ายถิ่นและสังคมโดยรวม เพื่อให้การวิเคราะห์มีความสมบูรณ์ทั้งในเชิงนิติศาสตร์และเชิงสังคม

2. การรวบรวมข้อมูล การรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยแบ่งแหล่งข้อมูลออกเป็น

2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ อนุสัญญาและพิธีสารระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่นกฎหมายไทย เช่น พระราชบัญญัติ พระราชกำหนด กฎกระทรวง และนโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับคนเข้าเมืองและแรงงานคนต่างด้าว

2.2 ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ ตำราทางวิชาการ งานวิจัย และบทความวิชาการทางกฎหมายรายงานและเอกสารของหน่วยงานรัฐและองค์การระหว่างประเทศข้อมูลสถิติและรายงานสถานการณ์การย้ายถิ่นจากแหล่งข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ การคัดเลือกเอกสารใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) โดยพิจารณาจากความเกี่ยวข้องกับการโยกย้ายถิ่นและการจ้างแรงงานผู้ย้ายถิ่น ความทันสมัยของข้อมูล และความน่าเชื่อถือของแหล่งที่มา

3. วิธีดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์

3.1 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความเป็นมา หลักการ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการย้ายถิ่น ศึกษาทบทวนแนวคิดและทฤษฎีด้านการย้ายถิ่นในเชิงกฎหมายและสังคม เพื่อสร้างความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับลักษณะและรูปแบบของการย้ายถิ่นโดยทางบก ทางทะเล และทางอากาศ อันเป็นฐานสำคัญในการวิเคราะห์กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

3.2 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้ย้ายถิ่นและการจ้างแรงงานผู้ย้ายถิ่น มาวิเคราะห์บทบัญญัติกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศ และกฎหมายไทย โดยใช้วิธีการตีความกฎหมาย (Legal Interpretation) และการวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมาย (Comparative Legal Analysis) เพื่อพิจารณาความสอดคล้อง ความขัดแย้ง และช่องว่างของกฎหมาย ตลอดจนปัญหาที่เกิดขึ้นจากการบังคับใช้กฎหมายในทางปฏิบัติ

3.3 เพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงกฎหมาย นำผลการวิเคราะห์มาสังเคราะห์ เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเชิงกฎหมายและเชิงนโยบาย โดยคำนึงถึงหลักนิติธรรม หลักสิทธิมนุษยชน และพันธกรณีระหว่างประเทศของประเทศไทย เพื่อให้กฎหมายสามารถรองรับปรากฏการณ์การย้ายถิ่นได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

3.4 การวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยพิจารณาโครงสร้างของกฎหมาย หลักการทางกฎหมาย และแนวการบังคับใช้ จากนั้นนำผลการวิเคราะห์มาสรุปเป็นข้อค้นพบ และจัดทำข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนากฎหมายและการบริหารจัดการแรงงานผู้ย้ายถิ่นในประเทศไทยอย่างเป็นระบบ

ผลการวิจัย

การโยกย้ายถิ่นระหว่างประเทศและการจ้างแรงงานเป็นกระบวนการที่มีความซับซ้อนและเชื่อมโยงกันหลายมิติ ทั้งมิติทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และกฎหมาย ปรากฏการณ์ดังกล่าวมิได้เกิดขึ้นโดยบังเอิญ แต่เป็นผลจากโครงสร้างและเงื่อนไขของรัฐต้นทางและรัฐปลายทางที่แตกต่างกัน การทำความเข้าใจการโยกย้ายถิ่นจึงจำเป็นต้องพิจารณาในภาพรวม โดยไม่มองเพียงตัวบุคคลผู้ย้ายถิ่น แต่ต้องมองถึงระบบและบริบทที่ผลักดันให้เกิดการเคลื่อนย้ายประชากรข้ามพรมแดนอย่างต่อเนื่อง

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การย้ายถิ่นของแรงงานข้ามชาติไม่อาจอธิบายได้ด้วยกรอบกฎหมายคนเข้าเมืองเพียงมิติเดียว หากแต่ต้องพิจารณาในฐานะ “กระบวนการทางสังคม-กฎหมายข้ามพรมแดน” (transnational legal-social process) ซึ่งเชื่อมโยงผลประโยชน์ของรัฐ ตลาดแรงงาน และสิทธิมนุษยชนเข้าด้วยกัน

ในเชิงแนวคิด การย้ายถิ่นเพื่อการทำงานสะท้อนความไม่สมดุลเชิงโครงสร้างระหว่างประเทศต้นทางและประเทศปลายทาง ทั้งด้านเศรษฐกิจ รายได้ และโอกาสในการดำรงชีวิต แนวคิดปัจจัยผลัก-ปัจจัยดึงดูดจึงยังคงมีความเหมาะสมในการอธิบายการตัดสินใจย้ายถิ่นของแรงงาน โดยเฉพาะแรงงานไร้ฝีมือและกึ่งฝีมือที่เข้าสู่ประเทศไทย อย่างไรก็ตาม ผลการวิเคราะห์เอกสารชี้ให้เห็นว่า กรอบคิดร่วมสมัยในระดับระหว่างประเทศมิได้มองแรงงานผู้ย้ายถิ่นในฐานะ “ผู้ละเมิดกฎหมายเข้าเมือง” เพียงอย่างเดียว แต่เน้นการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะภายใต้กรอบของ United Nations Office on Drugs and Crime ซึ่งได้จำแนกสถานะของผู้ย้ายถิ่นอย่างเป็นระบบ ได้แก่ ผู้ย้ายถิ่นเพื่อการทำงาน ผู้ถูกลักลอบขนคน และผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ การจำแนกดังกล่าวมีนัยสำคัญทางกฎหมายอย่างยิ่ง เนื่องจากส่งผลต่อการกำหนดความรับผิดชอบของรัฐและเอกชน ตลอดจนมาตรการทางอาญาและมาตรการคุ้มครอง โดยเฉพาะหลักการสำคัญที่ว่า ผู้ย้ายถิ่นไม่ควรถูกละเลยเพียงเพราะสถานะการเข้าเมือง หากเป็นผู้เสียหายจากกระบวนการลักลอบหรือการแสวงหาประโยชน์

การอพยพโยกย้ายถิ่นระหว่างประเทศเกิดจากปัจจัยผลักดันและปัจจัยดึงดูดที่สัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ปัจจัยผลักดัน เช่น ความยากจน ความขัดแย้งทางการเมือง ความไม่มั่นคง ความรุนแรง และการละเมิดสิทธิมนุษยชน ในรัฐต้นทาง ทำให้ประชาชนจำนวนมากไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปลอดภัยหรือมีศักดิ์ศรี ขณะเดียวกัน ปัจจัยดึงดูดจากรัฐปลายทาง เช่น โอกาสทางเศรษฐกิจ ค่าแรงที่สูงกว่า ความต้องการแรงงาน และความมั่นคงทางสังคม ล้วนเป็นแรงจูงใจสำคัญที่ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายประชากร รูปแบบของการย้ายถิ่นสามารถจำแนกได้หลายลักษณะ ไม่ว่าจะเป็นการย้ายถิ่นข้ามพรมแดน การย้ายถิ่นระยะสั้นหรือระยะยาว การย้ายถิ่นโดยสมัครใจหรือถูกบังคับ รวมถึงสถานะทางกฎหมายของผู้ย้ายถิ่น ซึ่งแต่ละรูปแบบสะท้อนความแตกต่างของเงื่อนไขชีวิตและเป้าหมายของผู้ย้ายถิ่นอย่างชัดเจน

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เส้นทางการย้ายถิ่นโดยทางบกเป็นเส้นทางหลักของแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย โดยมีความเชื่อมโยงโดยตรงกับกฎหมายคนเข้าเมืองและกฎหมายว่าด้วยการทำงานของคนต่างด้าว ซึ่งมีลักษณะเป็นกฎหมายด้านความมั่นคงของรัฐ (state security-oriented law) ในทางปฏิบัติ การเน้นควบคุมการเข้าเมืองเป็นศูนย์กลาง ส่งผลให้แรงงานที่ไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการทางกฎหมายอย่างถูกต้องตกอยู่ในสถานะ “แรงงานนอกระบบ” และมีความเปราะบางต่อการถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้าง ทั้งในด้านค่าจ้าง ชั่วโมงการทำงาน และสภาพการจ้างซึ่งชี้ให้เห็นว่า กลไกการทำให้แรงงานเข้าสู่ระบบ เช่น การจดทะเบียนแรงงาน และการอนุญาตทำงาน เป็นเครื่องมือสำคัญในการลดความเสี่ยงด้านสิทธิมนุษยชน อย่างไรก็ตาม เมื่อกระบวนการดังกล่าวมีความซับซ้อนหรือมีต้นทุนสูง ย่อมเปิดช่องให้เกิดการลักลอบขนคนและการใช้แรงงานผิดกฎหมายในทางอ้อม เมื่อพิจารณาในมิติทางกฎหมาย จะพบว่าผู้ย้ายถิ่นและการจ้างแรงงานผู้ย้ายถิ่นเผชิญกับปัญหาทางกฎหมายหลายประการ โดยเฉพาะในกรณีของการโยกย้ายถิ่นโดยการถูกบังคับ บุคคลกลุ่มนี้มีสถานะเป็นผู้ลี้ภัยตามกฎหมายระหว่างประเทศ และจำเป็นต้องได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายมนุษยธรรมและกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ นอกจากนี้ ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของการโยกย้ายถิ่นโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ตามอนุสัญญาองค์การสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านองค์การอาชญากรรมข้ามชาติ ค.ศ. 2000 และพิธีสารเพื่อต่อต้านการลักลอบขนผู้ย้ายถิ่น มิได้ถูกถือว่าเป็นผู้กระทำความผิด หากแต่เป็นผู้เสียหายจากการกระทำของขบวนการอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งเป็นองค์กร การลักลอบขนแรงงานข้ามพรมแดนจึงเป็นปัญหาที่รัฐต้องจัดการในฐานะภัยต่อความมั่นคงและความสงบเรียบร้อย ขณะเดียวกันก็ต้องคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลที่ตกเป็นเหยื่อกรอบกฎหมายระหว่างประเทศกำหนดให้รัฐภาคีต้องดำเนินการควบคุมกันทั้งด้านการปราบปรามอาชญากรรมและการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้ย้ายถิ่น โดยคำนึงถึงสิทธิในการมีชีวิต ความปลอดภัย การไม่ถูกทรมาน และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ รวมถึงหลักการส่งกลับบุคคลไปยังรัฐต้นทาง อย่างไรก็ตาม ในกรณีของผู้ลี้ภัยรัฐมีพันธกรณีต้องเคารพหลักการไม่ผลักดันกลับโดยเด็ดขาด ซึ่งสะท้อนถึงความตึงเครียดระหว่างแนวคิดด้านความมั่นคงของรัฐกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

เปรียบเทียบกับกฎหมายภายในของประเทศไทย พบว่ากฎหมายไทยเกี่ยวกับแรงงานต่างด้าวมีลักษณะยืดหยุ่นในบางมิติ โดยเฉพาะการอนุญาตให้คนต่างด้าวบางประเภทในสถานะรอการส่งกลับสามารถทำงานชั่วคราวได้ มาตรการดังกล่าวสะท้อนความพยายามของรัฐในการบริหารจัดการแรงงานให้สอดคล้องกับบริบททางเศรษฐกิจและความต้องการแรงงานในพื้นที่ชายแดน แม้พิธีสารระหว่างประเทศจะกำหนดให้มีการส่งกลับผู้ถูก

ลักลอบขน แต่กฎหมายไทยได้ออกแบบแนวทางที่เปิดโอกาสให้บริหารจัดการแรงงานอย่างยืดหยุ่น ภายใต้กรอบการควบคุมชายแดนและความมั่นคงของรัฐตามพระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2560 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 สำหรับการย้ายถิ่นโดยทางอากาศ แม้จะมีระบบการตรวจคนเข้าเมืองที่เข้มงวด และเป็นระบบมากกว่าเส้นทางอื่น แต่ผลการวิจัยพบว่า ยังปรากฏปัญหาการเข้าเมืองผิดวัตถุประสงค์ เช่น การเข้าประเทศในฐานะนักท่องเที่ยวแต่แฝงการทำงาน ซึ่งส่งผลให้แรงงานตกอยู่ในสถานะผิดกฎหมายและไม่สามารถเข้าถึงการคุ้มครองตามกฎหมายแรงงานได้ นอกจากนี้ การใช้เครือข่ายนายหน้าและผู้จัดการการเดินทางในระดับข้ามชาติ ทำให้การลักลอบขนคนโดยทางอากาศมีลักษณะซับซ้อนและยากต่อการตรวจสอบ ส่งผลให้การบังคับใช้กฎหมายต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างประเทศมากยิ่งขึ้น

โดยภาพรวมการโยกย้ายถิ่นเป็นภาพสะท้อนของความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในระดับภูมิภาคและระดับโลก การจัดการปัญหานี้จึงไม่อาจใช้เพียงมาตรการด้านความมั่นคงหรือการควบคุมกฎหมายอย่างเข้มงวดเพียงด้านเดียว หากแต่ต้องอาศัยความสมดุลระหว่างการปราบปรามเครือข่ายอาชญากรรมข้ามชาติ การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้โยกย้ายถิ่น และการออกแบบนโยบายแรงงานที่สอดคล้องกับข้อเท็จจริงของประเทศ การดำเนินงานของรัฐจำเป็นต้องคำนึงถึงพันธกรณีระหว่างประเทศควบคู่ไปกับผลประโยชน์และความมั่นคงของประเทศ เพื่อให้เกิดระบบการบริหารจัดการการย้ายถิ่นที่เป็นธรรม มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับมาตรฐานสากลในระยะยาว

อภิปรายผล

การวิจัยกรณีศึกษาความสัมพันธ์การจ้างแรงงานคนต่างด้าวผู้ย้ายถิ่นโดยทางบก ทะเล และอากาศในประเทศไทยพบว่า การจ้างแรงงานคนต่างด้าวที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยผ่านช่องทางบก ทะเล และอากาศเป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อนทั้งโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ และกฎหมาย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด “แรงผลัก-แรงดึง” ของ Lee, E. S., ที่สรุปว่า การย้ายถิ่นเกิดจากปัจจัยผลักดันในรัฐต้นทาง เช่น ความยากจน ความไม่มั่นคงทางการเมือง หรือภัยพิบัติและปัจจัยดึงดูดจากรัฐปลายทาง เช่น ความต้องการแรงงานต้นทุนต่ำของภาคเศรษฐกิจไทย และโอกาสในการเข้าถึงรายได้ที่ดีกว่า ทั้งสองปัจจัยทำให้การย้ายถิ่นกลายเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างสังคมที่ดำรงอยู่มายาวนานในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Lee, E. S., 1966) นอกจากนี้ รูปแบบการย้ายถิ่นของแรงงานเพื่อเข้ามาทำงานในประเทศไทยยังสอดคล้องกับแนวคิด “เครือข่ายการย้ายถิ่น” (Migration Network Theory) ของ (Massey, D. S. et al., 1993) ที่ชี้ว่าการย้ายถิ่นมักเกิดขึ้นผ่านเครือข่าย เพื่อนบ้าน หรือผู้แนะนำงาน ทำให้แรงงานต่างด้าวจำนวนมากเข้ามาผ่านช่องทางที่ไม่เป็นทางการ โดยเฉพาะชายแดนทางบก ซึ่งเป็นประเด็นที่ปรากฏในงานวิจัยไทย ของ พิชราวลัย วงศ์บุญสิน ที่ศึกษาการลักลอบนำแรงงานหญิงไร้ฝีมือเข้ามาในประเทศไทยผ่านเครือข่ายนายหน้าและการค้ามนุษย์ (พิชราวลัย วงศ์บุญสิน, 2548)

ในระดับกฎหมายระหว่างประเทศ แม้มีกรอบควบคุมการลักลอบขนผู้โยกย้ายถิ่น เช่น Protocol against the Smuggling of Migrants by Land, Sea and Air ซึ่งเป็นเอกสารเสริมของ United Nations Convention Against Transnational Organized Crime แต่พิธีสารนี้มุ่งเน้นเฉพาะการจัดการ “การลักลอบขนคน”

ไม่ได้กำหนดกรอบชัดเจนเกี่ยวกับ “การจ้างงานแรงงานผู้ย้ายถิ่น” ในประเทศปลายทาง ทำให้ประเทศไทยแม้จะลงนามในพิธีสารแล้ว แต่ยังคงพึ่งพา “กฎหมายภายใน” เป็นหลักในการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าว การวิเคราะห์นี้ (United Nations, 2000) สอดคล้องกับข้อค้นพบของ คณิสันท์ สุนทรวิภาต ที่สรุปว่ากฎหมายไทยยังมีช่องว่างในการเชื่อมโยงกับกฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับการลักลอบขนแรงงานข้ามพรมแดน กฎหมายภายในที่สำคัญที่สุด คือ พระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2560 ซึ่งกำหนดระบบการอนุญาตทำงาน การขึ้นทะเบียน และการควบคุมการทำงานของคนต่างด้าวอย่างเป็นทางการ โดยมีมาตรา 63 - 64 ที่เปิดช่องให้แรงงานที่เข้ามาโดยไม่ได้รับอนุญาตสามารถทำงานชั่วคราวได้ในบางกรณี (คณิสันท์ สุนทรวิภาต, 2565) ซึ่งสะท้อนแนวคิด “โครงสร้างนิยมในการย้ายถิ่น” (Structural Migration Theory) ที่อธิบายว่า รัฐมักปรับกฎหมายให้เข้ากับความจริงทางเศรษฐกิจและความต้องการแรงงาน มากกว่าการยึดตามกรอบกฎหมายสากลแบบแข็งตัว ดังนั้น การโยกย้ายถิ่นเพื่อการจ้างงานของแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย จึงมีความสัมพันธ์กับทั้ง

1. โครงสร้างเศรษฐกิจ
2. เครือข่ายทางสังคมของแรงงาน
3. กรอบกฎหมายระหว่างประเทศ
4. กฎหมายแรงงานต่างด้าวภายในประเทศ

การเชื่อมโยงองค์ความรู้เหล่านี้ทำให้เข้าใจได้ว่าการจ้างแรงงานต่างด้าวไม่ได้เป็นเพียงเรื่องเศรษฐกิจ แต่เป็นกระบวนการทางสังคมและกฎหมายที่ซับซ้อน ซึ่งดำเนินไปภายใต้ข้อจำกัดและพลวัตของภูมิภาคและกฎหมายของแต่ละรัฐ

สรุปและข้อเสนอแนะ

เพื่อให้ประเทศไทยสามารถบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวผู้ย้ายถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน การกำหนดนโยบายและมาตรการของรัฐควรตั้งอยู่บนหลักความสมดุลระหว่างการควบคุมด้านความมั่นคงของรัฐและการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของแรงงานผู้ย้ายถิ่น โดยประการแรก รัฐควรให้ความสำคัญกับการปรับปรุงกระบวนการขึ้นทะเบียนแรงงานและการอนุญาตให้ทำงานให้มีความคล่องตัว โปร่งใส และเข้าถึงได้ง่าย ลดขั้นตอนที่ซับซ้อนและค่าใช้จ่ายที่เป็นอุปสรรคต่อแรงงานและนายจ้าง การมีระบบที่ชัดเจนและเป็นมิตรต่อผู้ใช้จะช่วยลดแรงจูงใจในการเข้าสู่ช่องทางที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งมักเชื่อมโยงกับการลักลอบขนคน การค้ามนุษย์ และการเอารัดเอาเปรียบแรงงานในรูปแบบต่าง ๆ ประการต่อมา รัฐควรเสริมสร้างกลไกการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนแก่แรงงานต่างด้าว โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้ที่ถูกหลอกลวง ผู้ที่ถูกบังคับใช้แรงงาน หรือผู้ที่ตกอยู่ในสถานะไม่มั่นคงทางกฎหมาย กลไกดังกล่าวควรครอบคลุมทั้งการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม การคุ้มครองด้านแรงงาน สุขภาพ และสวัสดิการพื้นฐาน รวมถึงการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายอย่างเหมาะสม ทั้งนี้ การคุ้มครองแรงงานในฐานะ “ผู้เสียหาย” มากกว่าการมองว่าเป็น “ผู้กระทำผิด” จะช่วยสร้างความเชื่อมั่นต่อระบบกฎหมายและสอดคล้องกับหลักการตามกฎหมายสิทธิมนุษยชนสากล นอกจากนี้ การพัฒนาระบบข้อมูลกลางที่มีการเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น หน่วยงานด้านความมั่นคง แรงงาน สาธารณสุข และการ

ปกครอง จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการติดตาม ตรวจสอบ และบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวอย่างเป็นระบบฐานข้อมูลที่มีความถูกต้องและทันสมัยจะเอื้อต่อการวางแผนนโยบายแรงงานข้ามชาติในระยะยาว ลดความซ้ำซ้อนของการทำงาน และช่วยให้รัฐสามารถตอบสนองต่อสถานการณ์การย้ายถิ่นที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้ดียิ่งขึ้นในมิติทางสังคม การสร้างความเข้าใจแก่สาธารณชนเกี่ยวกับบทบาทและความสำคัญของแรงงานต่างด้าวต่อระบบเศรษฐกิจไทยเป็นประเด็นที่ไม่ควรมองข้าม แรงงานต่างด้าวมียุทธศาสตร์สำคัญในการขับเคลื่อนภาคการผลิตภาคเกษตรกรรม ภาคก่อสร้าง และภาคบริการ การสื่อสารเชิงสร้างสรรค์และการให้ข้อมูลที่ถูกต้องจะช่วยลดอคติทางสังคม ความหวาดกลัว และการตีตราทางสังคม อันเป็นปัจจัยที่นำไปสู่ความขัดแย้งและการเลือกปฏิบัติ การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติจึงเป็นพื้นฐานสำคัญของการบริหารจัดการการย้ายถิ่นอย่างยั่งยืน ท้ายที่สุด การบริหารจัดการแรงงานผู้ย้ายถิ่นไม่อาจดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพหากขาดความร่วมมือในระดับภูมิภาคและระดับนานาชาติ ประเทศไทยควรเสริมสร้างความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูล การจัดทำกลไกการเคลื่อนย้ายแรงงานอย่างถูกต้องตามกฎหมาย และการคุ้มครองแรงงานข้ามพรมแดนควบคู่กันไป พร้อมทั้งประสานความร่วมมือกับองค์การระหว่างประเทศเพื่อยกระดับมาตรฐานการบริหารจัดการให้สอดคล้องกับแนวปฏิบัติสากล ความร่วมมือดังกล่าวจะช่วยให้ประเทศไทยสามารถรับมือกับความท้าทายด้านการย้ายถิ่นได้อย่างยืดหยุ่น ทันท่วงทีต่อพลวัตของโลกยุคปัจจุบัน และนำไปสู่ระบบการจัดการแรงงานต่างด้าวที่มีความเป็นธรรม มีประสิทธิภาพ และยั่งยืนในระยะยาว

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอแสดงความขอบคุณอย่างสูงต่อท่านศาสตราจารย์ ดร.บังอร เบ็ญจาธิกุล อธิการบดีมหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี ที่ได้ทุนการวิจัยครั้งนี้ และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ของคณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี รวมถึงเจ้าหน้าที่ห้องสมุดของมหาวิทยาลัยที่ได้ให้ความช่วยเหลือจนการทำวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. (2564). รายงานสถานการณ์ผู้หนีภัยการสู้รบจากเมียนมา. กรุงเทพมหานคร: กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย.
- ณัฏฐนันท์ สุนทรวิภาต. (2565). พิธีสารเพื่อการต่อต้านการลักลอบขนผู้โยกย้ายถิ่นฐานทางบก ทางทะเล และทางอากาศ เพิ่มเติมอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งขึ้นในลักษณะองค์การ ค.ศ.2000 และปัญหากฎหมาย. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมาย. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พัชรวาลย์ วงศ์บุญสิน. (2548). การย้ายถิ่นข้ามชาติของหญิงเอเชีย. วารสารประชากรศาสตร์, 21(2), 17-43.
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน. (2561). คู่มือการส่งเสริมการลงทุน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน.
- สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง. (2562). พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 ฉบับอธิบาย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง.

สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว. (2563). ระบบ MOU แรงงานเมียนมาร์ ลาว กัมพูชา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง.

Lee, E. S. (1966). A Theory of Migration. *Demography*, 3(1), 47-57.

Massey, D. S. et al. (1993). Theories of International Migration: A Review and Appraisal. *Population and Development Review*, 19(3), 431-466.

UNHCR. (2019). Global Report 2019. Geneva: United Nations High Commissioner for Refugees.

United Nations. (2000). Protocol against the Smuggling of Migrants by Land, Sea and Air, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime. Retrieved October 10, 2025, from https://www.unodc.org/documents/middleeastandnorthafrica/smuggling-migrants/SoM_Protocol_English.pdf